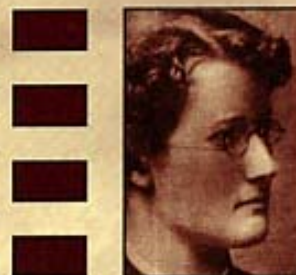

Informasjonskompetanse i dokumentasjonsvitenskapelig perspektiv

Ingvill Dahl

Pris kr. 40,-
ISBN 82-7569-060-9
ISSN 1501-6889

2003, nr. 2

Om Fredrikke Tønder Olsen (1856-1931)

Fredrikke Tønder Olsen ble født på handelsstedet Kopardal, beliggende i nåværende Dønna kommune. Det berettes at Fredrikke tidlig viste sin begavelse gjennom stor interesse for tegning, malerkunst og litteratur. Hva angår det siste leste hun allerede som ung jente ”Amtmannens døtre”.

Kildene forteller at Fredrikke levde et fascinerende og spennende liv til tross for sine handikap som svaksynt og tunghørt. Hun måtte avbryte sin karriere som gravørlærling fordi synet sviktet. Fredrikke hadde som motto: ”Er du halt, er du lam, har du vilje kjem du fram.” Fredrikke Tønder Olsen skaffet seg agentur som forsikringsagent, og var faktisk den første nordiske, kvinnelige forsikringsagent. Fredrikke ble kjent som en dyktig agent som gjorde et utmerket arbeid, men etter 7 år måtte hun slutte siden synet sviktet helt.

Fredrikke oppdaget fort behovet for visergutter, og startet Norges første viserguttbyrå. Hun var kjent som en dyktig og framtidsrettet bedriftsleder, der hun viste stor omsorg for sine ansatte. Blant annet innførte hun som den første bedrift i Norge vinterferie for sine ansatte.

Samtidig var hun ei aktiv kvinnesakskvinne. Hun stilte gratis leseværelse for kvinner, inspirerte dem til utdanning og hjalp dem med litteratur. Blant hennes andre meritter i kvinnesaken kan nevnes at hun opprettet et legat på kr. 30 000,- for kvinner; var æresmedlem i kvinnesaksforeningen i mange år; var med på å starte kvinnesaksbladet ”Norges kvinder” som hun senere regelmessig støttet økonomisk.

Etter sin død ble hun hedret av Norges fremste kvinnesakskvinner. Blant annet er det reist en bauta over henne på Vår Frelsers Gravlund i Oslo. Fredrikke Tønder Olsen regnes som ei særpreget og aktiv kvinne, viljesterk, målbevisst, opptatt av rettferdighet og likhet mellom kjønnene.

Svein Laumann

Forord

Dette essayet ble i mai 2002 levert som semesteroppgave i DOK 302 Dokumentbruk , dokumentasjonsvitenskap hovedfag ved Universitetet i Tromsø. Hovedfagsstudiet består av et metodekurs (20 vekttall) med innlevering av to skriftlige essay som begge må presenteres i en muntlig eksamen. Etter avsluttet metodekurs skal kandidatene levere en hovedfagsoppgave (15 vekttall) som skal presenteres og forsvares i en større muntlig eksamen (5 vekttall).

Essayet presenteres nå i Høgskolen i Nesnas skriftserie Fredrikke. Teksten er i sin helhet identisk med den opprinnelige oppgaven.

Nesna 21.mai 2003

Ingvill Dahl

Informasjonskompetanse i dokumentasjonsvitenskapelig perspektiv

Informasjonskompetanse, som er den mest vanlige norske oversettelsen av information literacy, har gjennom de siste 30 årene vært anvendt som begrep om prosessen rundt det å lete etter, finne, vurdere og bruke informasjon. Ideen oppstod i næringslivet, men det er innenfor biblioteksektoren begrepet informasjonskompetanse har utviklet seg og spesielt i bibliotekene i utdanningsinstitusjoner. Bibliotek verden over har lang tradisjon i å drive opplæring av sine brukere for at disse skal kunne dra mest mulig nytte av bibliotek-tjenesten i sin utdanning. I Norge har skolereformene på slutten av 1990-tallet aktualisert bibliotekenes rolle i utdanningssamfunnet. Nye undervisningsmetoder med større vekt på egenaktivitet og prosjektarbeid har ført til mer fokus rundt elevers og studenters evne til å innhente informasjon og kunnskap fra andre kilder enn læreren og læreboka. I tillegg har den nye informasjonsteknologien ført til at også andre ferdigheter enn lesekyndighet blir sett på som viktige for allmenndannelsen som skolen skal bidra til.

I dette essayet skal jeg kort vise hvordan begrepet informasjonskompetanse oppstod, hvilken historie det har og hvordan begrepet i de senere år har blitt kritisert. Jeg vil deretter gå over til å diskutere om dokumentasjonsvitenskapens begreper og metoder kan bidra med en ny innfallsvinkel til temaet. Min påstand er at informasjonsbegrepet blir for snevert for å beskrive den prosessen vi her snakker om. *Informasjon* fører til fokus på innhold, mens form som en komplementær størrelse blir tillagt liten eller ingen vekt. I diskusjonen rundt komplementaritet vil også *kommunikasjon* være et viktig element. Jeg vil undersøke om begrepet dokumentasjonskompetanse kan være mer egnet og om skifte av begrep fører til endring i innhold og forståelse av de prosesser og ferdigheter det her er snakk om.

Fra teori til praksis – og vice versa

I arbeidet med dette essayet har jeg ofte hatt vanskeligheter mellom å skille teori og praksis. Jeg har lest teori om information literacy, samtidig som jeg har praktisert akkurat det jeg har lest om – definere problemstilling, erkjenne at jeg har et informasjonsbehov, finne denne, evaluere den kritisk, og bruke den videre i

kommunikasjon til andre. I søkingen etter relevant litteratur oppdaget jeg som vanlig er at

- 1) mengden litteratur blir et problem. Jeg har derfor valgt å bruke 2 oversiktsartikler som kilde for delen om definisjoner og historie (Behrens 1994 og Bawden 2001).
- 2) tiden blir et problem. Jeg har derfor ikke fått lest alle de artikler som jeg referer, men siterer i andre hånd med oversiktsartiklene som kilde.

Arbeidet med dette essayet har også vært en dokumentasjonsprosess som kan analyseres med bruk av dokumentasjonsvitenskapelige begreper. Jeg har som produsent brukt min hjerne, mine øyne og mine hender på flere måter for å skape et dokument. Dette dokumentet skapes i en sosial setting som heter universitet og denne institusjonens tradisjoner er avgjørende for hvilken dokumentasjonsform jeg bruker. På denne måten har det underveis vært en spennende veksling mellom et metanivå og den virkelige verden.

Informasjonskompetanse – definisjoner og historie

Det var Paul Zurkowski som i 1973 først skrev om information literacy. Han var da president i The Information Industry Association i USA. I et forslag til The US National Commision on Libraries and Information Science skrev han:

People trained in the application of information resources to their work can be called information literates. They have learned techniques and skills for using the wide range of information tools as well as primary sources in molding information solutions to their problems (Zurkowski 1973 se Carbo 1997, s 2).

I denne definisjonen gjør han det klart at: (1) informasjonskilder- og ressurser anvendes på arbeidsplassen; (2) teknikker og ferdigheter er nødvendige for å bruke informasjonsverktøy og primærkilder; (3) informasjon brukes ved problemløsning (Behrens 1994, s 310).

Informasjonskompetanse på arbeidsplassen ble ikke et felt for særlig videre diskusjon. Utover på 1970-tallet ble information literacy definert flere ganger, og mange av disse

definisjonene oppstod derimot i forbindelse med diskusjoner rundt fremtidens rolle for biblioteker og bibliotekarer. Dette gjelder blant annet definisjonene til Lee Burchinal¹, Eugene Garfield² og Robert Taylor³. Hos Burchinal ser vi biblioteksynsvinkelen ved at *lokalisering* av informasjon er tatt inn i definisjonen. Han inkluderer dessuten også det å *ta avgjørelser* og at det hele skal skje på en *rasjonell og effektiv* måte. Burchinal vektlegger ferdigheter og nevner ikke teknikk slik Zurkowski gjør. Garfield støtter seg derimot helt på Zurkowski, mens Taylor fører fokus over på prosessene og informasjonskildene. Taylor er opptatt av at fakta og informasjon skal være *passende*, at kunnskap om at det finnes mange *ulike informasjonskilder* er en del av informasjonskompetansen og at det hele inngår i en *prosess* der personen selv må vite *når og hvor* hun trenger å bruke sin informasjonskompetanse.

Disse første definisjonene er enten gjort med utgangspunkt i arbeidslivets behov for kompetent arbeidskraft eller i bibliotekenes tradisjon med brukeropplæring. Andre satte informasjonskompetanse inn i en større samfunnsmessig sammenheng og da som forutsetning for demokrati. Dette gjelder både Major R. Owens⁴ og Cees Hamelink⁵. Owens mente at velgere med tilgang til informasjon kan ta mer intelligente avgjørelser enn andre og at dette er en forutsetning for å kunne utføre sin borgerplikt. Hamelink mente at publikum trengte å bli frigjort fra de offentlige medier som bare presenterte

¹ "To be information literate requires a new set of skills. These include how to locate and use information needed for problem-solving and decision-making efficiently and effectively" (Burchinal 1976 se Behrens 1994, s 310)

² "The IIA defines an *information literate* as a person who knows the techniques and skills for using information tools in molding solutions to problems." (Garfield 1979 se Behrens 1994, s 310)

³ "an approximate definition of [information literacy] would include the following elements:

- that solutions to many (not all) problems can be aided by the acquisition of appropriate facts and information;
- that knowledge of the variety of information resources available (who and where) is a requisite of this literacy;
- that the information process, which is continual, is as important as the spot information process, which is occasional; and
- that there are strategies (when and how) of information literacy" (Taylor 1979 se Behrens 1994, s 311)

⁴ "Beyond information literacy for greater work effectiveness and efficiency, information literacy is needed to guarantee the survival of the democratic institutions. All men are created equal, but voters with information resources are in a position to make more intelligent decisions than citizens who are information illiterates. The application of information resources to the process of decision-making to fulfil civic responsibilities is a vital necessity." (Owens 1976 se Behrens 1994, s 310)

⁵ "The most essential contribution to alternatives which could counteract the dominant channels of public communication would be learning an alternative use of information" (Hamelink 1976 se Behrens 1994, s 310)

ferdig ”tygde og fordøyde” oppfatninger om hendelsene i verden. Folk må få gjøre seg opp sine egne meninger om det som skjer og i denne sammenheng er informasjonskompetanse viktig.

I dokumentasjonsvitenskapelig sammenheng er Hamelink interessant i og med at han som medieforsker ikke tilhører bibliotekarstanden. Dokumentasjonsvitenskapen beskjeftiger seg med alle dokumenter og medier, ikke bare de som tradisjonelt gjøres tilgjengelige i biblioteksystemene. Hans innfallsvinkel er likevel ikke mediene som sådanne, men innholdet – informasjonen - de presenterer. Hamelink diskuterer ikke hvilken betydning medieformen har for innholdet og hvordan formen har betydning for publikums oppfatning av innhold.

Hamelinks og Owens’ synspunkter kan diskuteres i lys av Habermas’ teori om borgerlig offentlighet (Habermas 1991). Både journalister og bibliotekarer skal stille ulike medier til disposisjon for publikum og bidra til at alle innbyggere i landet får fri tilgang til den informasjon som til enhver tid er tilgjengelig. Alle som har stemmerett skal ha lik mulighet til å skaffe seg kunnskap om forhold som har betydning ved valg. I de moderne vestlige samfunn oversvømmes vi av nyttig og unyttig informasjon gjennom ulike kanaler og dokumentasjonsformer. Habermas beskriver i sin avhandling denne situasjonen som det reføydaliserte samfunn der publikum bytter resonnement ut med konsum. I et slikt samfunn vil demokratiet blant annet avhenge av at publikum er i stand til å sile ut den informasjonen som har betydning i en gitt situasjon, vurdere kvaliteten på den og vite hvordan den kan brukes videre.

Behrens oppsummerer 1970-tallet slik:

The definitions of the 1970s highlighted a number of requirements for information literacy, but did not reach the point where they identified the actual skills and knowledge required for information handling at that time (Behrens 1994, s 311).

Gjennom 1980-tallet er det framveksten av den nye informasjonsteknologien som bidrar til omdefinering av informasjonskompetanse, og etter hvert blir ferdighetene og kunnskapen som inngår i denne identifisert. I en kartleggingen viser The Information

Industry Association i USA til at det kan oppstå et gap mellom de som vet når og hvordan de skal bruke teknologien, *the information sophisticate*, og de som ikke kan bruke teknologien og derfor har begrenset tilgang til kunnskapsressurser, *the information naive*. (Horton 1982 se Behrens 1994, s 311). Forrest W. Horton introduserer i 1983 begrepet computer literacy⁶ og mener at teknologiske ferdigheter er en del av informasjonskompetansen:

Information literacy, then, as opposed to computer literacy, means raising the level of awareness of individuals and enterprises to the knowledge explosion, and how machine-aided handling systems can help identify, access, and obtain data, documents and literature needed for problem-solving and decision-making (Horton 1983, s.16).

William Demo følger opp samme synspunkt og sier at bare dem som innehar de nødvendige ferdigheter til å mestre den nye teknologien kan få full nytte av informasjonsalderen (Demo 1986⁷ se Behrens 1994, s. 312).

I 1989 kommer det ut to bøker som gir en detaljert gjennomgang av hva innholdet i begrepet informasjonskompetanse er og hvilke ferdigheter det snakkes om. Den ene er en rapport fra American Library Association der det i tillegg til en definisjon⁸ også listes opp 6 områder som studenter og skoleelever bør bli kompetente på (Bawden 2001, s. 12). ALAs definisjon er fremdeles regnet å være den gjeldende for området. Den andre boka er skrevet av Patricia Breivik og E. Gordon Gee (Behrens 1994, s. 314). Her blir bibliotekenes rolle i utdanningssystemet diskutert og informasjonskompetanse blir vurdert som bibliotekenes viktigste bidrag.

Fra debatt om definisjon, innhold og rollefordeling, kjennetegnes 1990-årene ved kritikk av det samme. Men samtidig får informasjonskompetansen også innpass i utdanningssystemet og både USA, Storbritannia og Australia får nasjonale læreplaner

⁶ "Computer literacy has to do with increasing our understanding of what the machine can do and cannot do. There are two major components of computer literacy: hardware and software." (Horton 1983, s 14)

⁷ Dette er et upublisert manuskript.

⁸ "To be information literate an individual must recognise when information is needed and have an ability to locate, evaluate and use effectively the information needed. . Ultimately information literate people are those who have learned how to learn. They know how to learn because they know how information is organised, how to find information, and how to use information in such a way that others can learn from them." (ALA Presidential Committee on Information Literacy 1989 se Bawden 2001, s. 12)

der opplæring til informasjonskompetanse tas med. Informasjonskompetansen får dermed en viktig betydning i utdanningen og blir slik også gjenstand for kritikk. Gjennom 1990-tallet skrives det dessuten flere bøker om informasjonskompetanse og det blir gjort flere forskningsprosjekter innen området. Her kan nevnes Christine Bruce, Carol Kuhlthau og Louise Limberg. Ross Todd og Christine Bruce oppsummerer dessuten området i en bok utgitt i 2000.

Kritikk av informasjonskompetanse – argumenter for dokumentasjonsvitenskap ?

Kritikken mot information literacy er utførlig gjort rede for i Bawdens artikkel. Jeg vil i det følgende se denne kritikken i lys av dokumentasjonsvitenskapen og da først og fremst prinsippet om komplementaritet. Dokumentasjon, kommunikasjon og informasjon er tre komplementære elementer, samtidig til stede i det som kalles informasjonskompetanse. Niels W. Lund diskuterer komplementaritet i et innlegg på thedocumentacademy⁹ og bruker der et eksempel med bok som kan observeres ulikt fra de 3 synspunktene (Lund 2002). På samme måte er det mulig å se på prosessene og ferdighetene som inngår i informasjonskompetanse. Dokumentasjon er de fysiske dokumenter som skal finnes og brukes, men det er også kunnskaper om hvordan disse dokumenter blir produsert, hvilke ulike former den kan ha og ferdigheter til å lage dokumenter selv. Kommunikasjon er den sosiale rammen prosessen skjer i, enten dette er i utdanning, på arbeidsplassen eller i et demokratisk samfunn. Kommunikasjon er også kunnskap om kommunikasjonssystemer som musikk, teater, internett osv. og ferdigheter til å bruke dette selv.

Informasjon er innholdet i dokumentene, det mentale som skal gi mening hos brukeren. Det er også det kognitive i mennesket, tankene og intellektet som sørger for at mennesket kan bearbeide informasjonen til ny informasjon eller kunnskap.

Med dette som bakgrunn vil jeg nå se nærmere på kritikken av informasjonskompetansen. Jeg har i det følgende brukt de engelske begrepene literate og literacies i og med at det ikke finnes en god norsk oversettelse som tilsvarer det egentlige meningsinnholdet begrepene har i denne sammenheng.

⁹ <http://thedocumentacademy.hum.uit.no>

-Å være 'literate' i betydningen å 'ha en kompetanse i' er en kulturelt betinget størrelse. Ulike samfunn har ulik konvensjoner og ulik oppfatning om hva som gjør et menneske 'literate'. (Bawden 2001, s. 2-4) (Marcum 2002, s. 14). Dette gjør at den inndeling eller de docemer informasjonskompetansen har vil være ulik i ulike samfunn.

- Informasjon er bare et område som man skal være kompetent på, det finnes mange ulike 'literacies' som har betydning for informasjonskompetanse. Lesing og skriving er fremdeles grunnleggende ferdigheter som er nødvendige for alle å tilegne seg, men de er ikke lengre tilstrekkelige alene (Marcum 2002, s. 14-15). Snavely og Cooper lister opp 34 ulike varianter der blant annet cinematic literacy, computer literacy, cultural literacy, graphic literacy, library literacy, media literacy og television literacy er nevnt (Snavely og Cooper 1997, s. 12). Dette er en opplisting av medier og form. Ved å bringe inn dokumentasjon og kommunikasjon blir blant annet musikalske, kunstneriske, teknologiske, sosiale og kulturelle ferdigheter sett på som like nødvendige. Tuckett sier om de ulike 'literacies' at "they are separate but related concepts", Lynch sier at de er "distinct but interrelated", mens Oxbrow snakker om "changed focus" (Bawden 2001, s. 8). Det kan se ut som om alle er på leting etter et godt ord for å beskrive disse sammenhengene og det ordet er etter min mening komplementaritet.

- informasjonskompetanse er et begrep utviklet i biblioteker og først og fremst brukt av bibliotekarere (Arp 1990 se Bawden 2001, s. 10-11) (Snavely og Cooper 1997, s. 10). Dette fører til fokus kun på de medier som finnes i bibliotekene og på de dokumentasjonsformer som biblioteket har mulighet for å lagre. Dokumentasjonselementet vil føre til mer fokus på alle former og medier, også dem som ikke lar seg lagre i en samling eller som er flyktige i karakter.

- informasjonskompetanse er for konsentrert rundt trykte dokumenter med tekst (Marcum 2002, s. 14). Dette argumentet har nært slektskap med argumentet over. Også her vil elementene dokumentasjon og kommunikasjon føre til fokus på andre dokumentasjonsformer enn den trykte teksten.

- er informasjonskompetanse egentlig noe annet enn læring ? Snavey og Cooper sier at det er behov for å differensiere informasjonskompetanse fra utdanning og læring (Snavey og Cooper 1997, s. 9). For læring er det innholdet i dokumentet som har betydning, det er innholdet som skal lede til læring. Innholdet har da også som regel form av tekst. Her vil dokumentasjonselementet bringe inn et utvidet dokumentbegrep og kunnskapen om at dokumenter brukes i en andre sosiale og kulturelle sammenhenger tas med. Det er komplementariteten som gir utvidet fokus. Et maleri vil ikke alene være gjenstand for læring, men også for estetisk opplevelse og som dokumentasjon av malerens ide.

Fra informasjonskompetanse til dokumentasjonskompetanse ?

I diskusjonen ovenfor har jeg trykket fram dokumentasjon, informasjon og kommunikasjon som tre komplementære elementer i forhold til de ferdigheter og de prosesser som inngår i informasjonskompetanse. Hvilket uttrykk skal man da foreslå som begrep for å favne dette ?

Snavey og Cooper diskuterer den samme problemstillingen og ender opp med å beholde begrepet informasjonskompetanse (Snavey og Cooper 1997). Ettersom de relaterer dette kun til bibliotekområdet er jeg enig i deres konklusjon.

Dokumentasjonsvitenskapen skal imidlertid favne flere områder -som museer, arkiver, kunst og kultur - og tilby begreper og teorier som er fruktbare analyseverktøy for alle områdene. Jeg foreslår derfor begrepet dokumentasjonskompetanse som alternativ.

Dokumentasjonskompetanse vil i mindre grad enn informasjonskompetanse være knyttet til læringsprosesser. Dokumentasjonskompetanse er viktig i forhold til livslang læring og aktiv deltakelse i arbeidslivet, men i tillegg er det en kompetanse som er viktig for at et demokrati skal fungere og for at vi skal ha en større forståelse for kulturelle uttrykk. Dokumentasjonskompetanse gir fokus på mediet og på formen. Dokumentasjonskompetanse vil derfor kunne brukes i forhold til alle typer dokumenter og innenfor alle slags dokumentasjonsformer.

Men hva er da egentlig dokumentasjonskompetanse i motsetning til informasjonskompetanse? Hvilke docemer vil komme **i tillegg til** de som definisjonen på informasjonskompetansen gir ?

1. Kultur. Kompetanse er en kulturelt betinget størrelse og har gyldighet kun innen gitte sosiale og kulturelle kontekster.
2. Et utvidet kompetansebegrep. Alle de ulike 'literacies' som jeg har funnet henvisning til i litteraturen vil finne sin plass innen dokumentasjonskompetansen, men alle skal ikke brukes til alt.
3. Et utvidet samlingsbegrep. Biblioteket blir ikke lengre den eneste samling som gir tilgang til dokumenter. Museer, arkiver, gallerier, konserthus osv vil også bli kilder for utforskning.
4. Et utvidet dokumentbegrep. Ikke bare trykt tekst, men alle slags dokumenter og alle slags dokumentasjonsformer
5. Mer bevissthet om det fysiske – både i form på medier som brukes og i forhold til menneskene som bruker og produserer dokumentene. Menneskene må ha ferdigheter til å kunne bruke de ulike medier selv for å kunne vite hvordan de fungerer. Og man må vite hvordan de fungerer for å kunne være kritiske til måten medier blir brukt på i ulike sammenhenger. Her kan jeg vise til Demo og Horton. På denne måten er det ikke bare lesing og skriving som blir viktig, men bruk av tastatur, bruk av musikkinstrumenter, bruk av pensel, musikalsk gehør osv.
6. Mer bevissthet om dokumentproduksjonen – skal man være kritisk og kunne evaluere et dokument må man vite noe om det fysiske mennesket/menneskene som er produsent, den sosiale kontekst dokumentet er blitt til i, og den tradisjon/kultur dokumentet blir en del av.

Dokumentasjonskompetanse vil da selvfølgelig bli vurdert forskjellig alt etter hvilken innfallsvinkel man har og hvem det er som definerer. I skole/utdanning er det læring for å lære. I biblioteket, museet og arkivet er det kunnskap om hvordan kunnskap blir lagret for senere gjenbruk. I arbeidslivet er det en konkurransefaktor, den som har dokumentasjonskompetanse har bedre sjanse til å lykkes. For et demokratisk land er det en viktig forutsetning for at systemet skal fungere som ønsket.

Ross Todd (leder ved Departement of Information Studies, University of Technology, Sydney) mener at informasjonskompetanse trenger å bli satt inn i et teoretisk rammeverk. Det er jeg enig i. Todd velger å fokusere på *information* mer enn *literacy*.

- Folk som aktive konsumenter av informasjon, ikke passive kar som informasjon helles inn i,
- Information literacy er primært om hvordan folk bruker informasjon, de kognitive prosessene.
- Information literacy er bygd på oppfatningen om at informasjon er det som gjør folk i stand til å lage mening i informasjonsverdenen, til å løse problemer og komme videre i sine liv.
- Information literacy handler om at informasjon til skal brukes til noe og at dette skal ha en effekt.

Todd mener at derfor kan informasjonsvitenskapen gi det teoretiske rammeverket informasjonskompetansen trenger.

Jeg er uenig i at dette blir nok som teoretisk rammeverk. Informasjon er innhold, dokumentasjon er form og kommunikasjon er det sosiale/kulturelle. Igjen blir det snakk om komplementaritet. James Marcum diskuterer også dette og stiller spørsmål ved om informasjonsbehandling er passende paradigme for informasjonskompetanse (Marcum 2002). Han er kritisk til at informasjonskompetanse ofte setter likhetstegn mellom informasjon og kunnskap, og at prosessen fra uorden(uvitenhet) via informasjon til orden(kunnskap) er for lineær. Informasjonskompetansen er opptatt av innhold og overføring av informasjon, dette er fordi begrepet er utviklet i bibliotekene. Det er imidlertid kunnskap som er målet med informasjonskompetanse, og Marcum mener derfor at det er læringsteori som må være utgangspunktet for den. Fokus må i sterkere grad settes på de mentale og kulturelle prosesser aktiviteten innebærer. Marcum framhever også informasjonskompetanse som for basert på tekst, og for lite på andre medieformer. Fra et dokumentasjonsvitenskapelig synspunkt vil jeg si at Marcum etterlyser dokumentasjonselementet og kommunikasjonselementet. Han etterlyser form. Jeg vil prøve følgende tankesprang: informasjonskompetanse var et begrep som oppstod i en sosial og kulturell sammenheng som vi ofte kaller for ”informasjonssamfunnet”. Nå

brukes ofte ”kunnskapssamfunnet” om vår tids sosiale og kulturelle kontekst. Da kan dokumentasjonskompetanse være et begrep som bedre viser dette skiftet.

Dokumentasjon viser til både det fysiske – dokumentet – og til prosessen – læringen. Fokus er ikke lenger kun på innhold, men også på form.

Medieviter John Corner mener at medievitenskapen trenger å fokusere mer på form enn det som har vært tilfelle hittil:

“one way in which media studies might develop and progress is by more sustained dialogue between contributing disciplines precisely on issues to do with media form and its interconnection with media production and consumption.” (Corner 1998, s. 95)

Corner sier at alle mediastudier burde ha fokus på både form og innhold, men samtidig fremholder han nødvendigheten av å se på de to elementene separat i analyser. Det er først da at man ”better [...] understand the way in which they are tightly interconnected.” Han viser til sin egen forskning på dokumentarfilm og fjernsyn, og hvordan form/innhold kommer til syne der:

*“For while it is certainly possible to watch and enjoy a documentary without consciously registering much if anything to do with its communicative design (this is in fact the intended and normative way in most documentaries **are** watched), the ‘content’ is made available to meaningful consciousness only **through** the form, so the form is ‘at work’ even though the viewer (perhaps especially when the viewer) is unaware of it[...] Content, like form, is still a ‘separable’ element but in any given media artefact it has a high level of form dependency – **it is rendered through the form.**”* (Corner 1998, s. 98.)

Corner etterlyser et teoretisk rammeverk som dokumentasjonsvitenskapen kan tilby gjennom sitt fokus på komplementaritet mellom det fysiske, det sosiale og det kulturelle ved et dokument. I en slik ramme vil form – det fysiske- naturlig være et element i analysen på lik linje med innhold – det mentale/kulturelle. Dokumentasjonsvitenskapen vil også på samme måte kunne fungere som et rammeverk for informasjonskompetanse.

Sluttord

Informasjonskompetanse har i mange år vært gjenstand for diskusjon i bibliotekmiljøet og vil fortsatt være det i årene som kommer. Jeg har i dette essayet prøvd å få fram at informasjonskompetanse som begrep er for ufullstendig for de områder dokumentasjonsvitenskapen skal behandle. Begrepet dokumentasjonskompetanse er lansert som alternativ for vårt fagområde. Med dette har jeg stilt meg åpen for kritikk fra ulike hold. Men kanskje har jeg samtidig bidratt til å vise at dokumentasjonsvitenskapen har en praktisk betydning og kan tilføre noe nytt. Det har i så tilfelle vært en målsetting med mitt arbeid.

Litteraturliste

Bawden, David (2001). Progress in documentation information and digital literacies : a review of concepts. I: *Journal of documentation* vol 57, nr. 2, s. 218-260.

(referansen hentet herfra: <http://www.aslib.co.uk/jdoc/2001/mar/03.html>)

(lest herfra: <http://gti1.edu.um.es:8080/jgomez/hei/intranet/bawden.pdf>. Tittelen her er Information and digital literacies : a review of concepts og sidene er nummerert 1-29)

Bawden, David (2001). Progress in documentation information and digital literacies : a review of concepts. I: *Journal of documentation* vol 57, nr. 2, s. 218-260. Siterer ALA (1989). *Final report American Library Association Presidential Commission on Information Literacy*. Chicago.

Bawden, David (2001). Progress in documentation information and digital literacies : a review of concepts. I: *Journal of documentation* vol 57, nr. 2, s. 218-260. Siterer H.W.Tuckett (1989). Computer literacy, information literacy and the role of the instruction librarian. I: Mensching, G.E og Mensching, T.B. (red). *Coping with information illiteracy : bibliographic instruction for the information age*. Ann Arbor, MI : Pieran Press.

Bawden, David (2001). Progress in documentation information and digital literacies : a review of concepts. I: *Journal of documentation* vol 57, nr. 2, s. 218-260. Siterer C.

Lynch (1998). *Information literacy and information technology literacy : new components in the curriculum for a digital culture*.

På internet: <http://staff.cni.org/~clifford/papers/cni-info-it-lit.html>¹⁰.

Bawden, David (2001). Progress in documentation information and digital literacies : a review of concepts. I: *Journal of documentation* vol 57, nr. 2, s. 218-260. Siterer N.

¹⁰ Denne lenken virket ikke 6.mai 2002. Jeg sendte en e-post til Lynch og ba om å få tilsendt dokumentet. Jeg fikk ikke noe svar. Lenken ble sjekket igjen 14.mai og var da virksom. Ettersom jeg på det tidspunktet var ferdig med skrivingen og tiden ikke rakk til å lese dokumentet, valgte jeg å beholde andrehåndssiteringen slik den fremgår her.

Oxbrow (1998). Information literacy – the final key to an information society. I: *The electronic library*. Vol 16, nr. 6, s. 359-360.

Bawden, David (2001). Progress in documentation information and digital literacies : a review of concepts. I: *Journal of documentation* vol 57, nr. 2, s. 218-260. Siterer L.Arp. Information literacy or bibliographic instruction : semantics or philosophy. I: *RQ* vol 30, nr. 1, s. 46-49.

Behrens, Shirley J. (1994). A conceptual analysis and historical overview of information literacy. I: *College and research libraries* vol 55, nr. 4, s. 309-322.

Behrens, Shirley J. (1994). A conceptual analysis and historical overview of information literacy. I: *College and research libraries* vol 55, nr. 4, s. 309-322. Siterer Lee G. Burchinal. The communications revolution: Americas third century challenge. I: *The future of organizing knowledge: Papers presented at the Texas A & M University Library's centennial Academic Assembly, Sept. 24, 1976*.

Behrens, Shirley J. (1994). A conceptual analysis and historical overview of information literacy. I: *College and research libraries* vol 55, nr. 4, s. 309-322. Siterer Eugene Garfield (1979). 2001 : an information society? I: *Journal of Information Science*, nr 1, s. 210.

Behrens, Shirley J. (1994). A conceptual analysis and historical overview of information literacy. I: *College and research libraries* vol 55, nr. 4, s. 309-322. Siterer Robert S. Taylor (1979). Reminiscing about the future. I: *Library Journal*, vol 104, 15 sept., s. 1875.

Behrens, Shirley J. (1994). A conceptual analysis and historical overview of information literacy. I: *College and research libraries* vol 55, nr. 4, s. 309-322. Siterer Major R. Owens (1976). State government and libraries. I: *Library Journal*, vol 101, 1. jan., s. 27.

Behrens, Shirley J. (1994). A conceptual analysis and historical overview of information literacy. I: *College and research libraries* vol 55, nr. 4, s. 309-322. Siterer

Cees Hamelink (1976). An alternative to news. I: *Journal of Communication*, vol 26, autumn 1976, s. 122.

Behrens, Shirley J. (1994). A conceptual analysis and historical overview of information literacy. I: *College and research libraries* vol 55, nr. 4, s. 309-322. Siterer

Forest W. Horton (red.) (1982). *Understanding U.S. Information Policy : the Infostructure Handbook*, vol. 1-4. Washington DC : Information Industry Association.

Behrens, Shirley J. (1994). A conceptual analysis and historical overview of information literacy. I: *College and research libraries* vol 55, nr. 4, s. 309-322. Siterer

William Demo (1986). *The Idea of Information Literacy in the age of High Tech*.

Upublisert manuskript. Dryden N.Y., Tompkins Cortland Community College. ED 282 537.

Behrens, Shirley J. (1994). A conceptual analysis and historical overview of information literacy. I: *College and research libraries* vol 55, nr. 4, s. 309-322. Omtaler

P. S. Breivik og E.G. Gee. *Information literacy : revolution in the library*. New York : Macmillan.

Bruce, C. og Candy, P. (red.) (2000). *Information literacy around the world : advances in programs and research*. Wagga Wagga, New South Wales : Centre for Information Studies.

Bruce, Christine (1997). *The seven faces of information literacy*. Adeleide : Auslib Press.

Corner, John. (1998). *Studying media : problems of theory and method*. Edinburgh : Edinburgh University Press.

Habermas, Jürgen (1991). *Borgerlig offentlighet : dens fremvekst og forfall*. Oslo: Gyldendal.

Horton, Forest Woody (1983). Information Literacy vs. Computer Literacy. I: *Bulletin of the American Society for Information Science* vol. 9, nr. 4, s. 14-16.

Kuhlthau, Carol K. (1993). *Seeking meaning : a process approach to library and information services*. Norwood, N.J. : Ablex

Limberg, Louise (1998). *Att söka information för att lära : en studie av samspel mellan informationssökning och lärande*. Avhandling (fil. dr.) - Göteborgs universitet.

Lund, Niels Windfeld (2002). *Documentation in a complementary perspective*.

På internet:

<http://thedocumentacademy.hum.uit.no/students/niels.lund/documentation.html>

(lest 3.mai 2002)

Marcum, James W. (2002). Rethinking information literacy. I: *The library quarterly*. Vol 72, nr. 1, s. 1-26.

Snavely, Loanne og Cooper, Natasha (1997). The information literacy debate. I: *Journal of academic librarianship*. Vol 23, nr. 1, s. 9-14.

Todd, Ross J. (2000). A theory of information literacy : in-formation and outward looking. I: Bruce, C. og Candy, P. (red.) *Information literacy around the world : advances in programs and research*. Wagga Wagga, New South Wales : Centre for Information Studies. S. 163-171.

Ingvill Dahl er fra 1998 hovedbibliotekar ved Høgskolen i Nesna.

Før dette var hun fra 1988 biblioteksjef i Alstahaug kommune.

Hun er utdannet bibliotekar ved Statens bibliotekhøgskole (1985-1988), med senere videreutdanning i offentlig planlegging og administrasjon, historie og ledelse.

Hovedfagstudier ved institutt for dokumentasjonsvitenskap, Universitetet i Tromsø, ble påbegynt høsten 2001. De siste 2 år har hun vært prosjektleder for prosjektet

Allmennlæreren som kunnskapsveileder : bibliotek og IKT som ressurs i lærerutdanning.

Fredrikke – Organ for FoU-publikasjoner – Høgskolen i Nesna

Fredrikke er en skriftserie for mindre omfangsrige rapporter, artikler o.a som produseres blant personalet ved Høgskolen i Nesna. Skriftserien er også åpen for arbeider fra høgskolens øvingslærere og studenter.

Hovedmålet for skriftserien er eksternt publisering av Høgskolen i Nesnas FoU- virksomhet. Høgskolen har ikke redaksjonelt ansvar for det faglige innholdet.

Redaksjon

FoU-veilederne ved Høgskolen i Nesna
Hovedbibliotekar

Trykk

Høgskolen i Nesna

Omslag

Grafisk design: Agnieszka B. Jarvoll
Trykk: Offset Nord, Bodø

Opplag

Etter behov

Adresse

Høgskolen i Nesna
8701 NESNA

Tlf.: 75 05 78 00 (sentralbord)

Fax: 75 05 79 00

E-postmottak: ninfo@hinesna.no

Oversikt utgivelser Fredrikke

Hefter kan bestilles hos Høgskolen i Nesna, 8700 Nesna, telefon 75 07 78 00

Bestilling via internett: http://www.hinesna.no/bibliotek/skjema/bestilling_skriftserier/best_skjema2.htm

Nr.	Tittel/forfatter/utgitt	Pris
<u>2003/2</u>	Informasjonskompetanse i dokumentasjonsvitenskapelig perspektiv / Ingvill Dahl	40,-
<u>2003/1</u>	"Det handler om å lykkes i å omgås andre" : evalueringsrapport fra et utviklingsprosjekt om atferdsvansker, pedagogisk ledelse og sosial kompetanse i barnehager og skoler i Rana, Hemnes og Nesna kommuner i perioden 1999-2002 / Per Amundsen	80,-
<u>2002/1</u>	Augustins rolle i Albert Camus' Pesten / Ole Henrik Hansen	35,-
<u>2001/1</u>	Mjøs-utvalget og Høgskolen i Nesna : perspektiver og strategiske veivalg / Erik Bratland	30,-
<u>2001/2</u>	Hvordan organisere læreprosessen i høyere utdanning? / Erik Bratland	45,-
<u>2001/3</u>	Fra Akropolis til Epidaurus / Tor-Helge Allern	40,-
<u>2001/4</u>	Evaluering av prosjekt "Skolen som grendesentrum" / Anita Berg-Olsen og Oddbjørn Knutsen	70,-
2001/5	FOU-virksomheten ved Høgskolen i Nesna : årsmelding 2000 / Tor Dybo og Tom Klepaker	
<u>2001/6</u>	Etniske minoritetsrettigheter og det liberale nøytralitetidealet / Ole Henrik Hansen	35,-
<u>2000/1</u>	TIMSS-undersøkelsen i et likestillingsperspektiv : refleksjoner rundt dagens utdanningssektor og visjoner om fremtiden / Eli Haug.	30,-
<u>2000/2</u>	Maleren Hans Johan Fredrik Berg / Ann Falahat og Svein Laumann	150,-
<u>2000/3</u>	FoU-virksomheten ved Høgskolen i Nesna : årsmelding 1998 / Hanne Davidsen, Tor Dybo og Tom Klepaker	35,-
<u>2000/4</u>	Bidrar media til en ironisk pseudo-offentlighet eller til en revitalisering av offentligheten? / Erik Bratland	40,-
2000/5	FOU-katalog 1997/98 - Høgskolen i Nesna / Tor Dybo og Tom Klepaker	
<u>2000/6</u>	Fådeltskolen - "Mål og Mé" / Erling Gården og Gude Mathisen	60,-
<u>2000/7</u>	Sosiale bevegelser og modernisering : den kommunikative utfordring / Erik Bratland	50,-

<u>2000/8</u>	Er dagens utdanningsforskning basert på behavioristisk tenkning? : drøfting av TIMSS' læreplanmodell fra et matematikdidaktisk synspunkt / Eli Haug	90,-
<u>2000/9</u>	Moralsk ansvar, usikkerhet og fremtidige generasjoner / Kristian Skagen Ekeli	40,-
2000/10	FOU-virksomheten ved Høgskolen i Nesna : årsmelding 1999 / Tor Dybo og Tom Klepaker	
<u>2000/11</u>	Implementering av LU98 / Knut Knutsen	120,-
<u>1999/1</u>	Fortellingens mange muligheter : fortellingsdidaktikk med analyseeksempel / Inga Marie Haddal Holten og Helge Ridderstrøm.	70,-
<u>1999/2</u>	Kjønn og interesse for IT i videregående skole / Geir Borkvik og Bjørn Holstad	20,-